

Критик і дослідник мистецтва

Василь Хмурий (справж. прізвище: Бутенко; 1896–1940) – журналіст, мистецтвознавець, театральний критик. Біографічні відомості про нього наводить Леонід Череватенко: «Народився він 1896 на Полтавщині (село Рашівка Гадяцького повіту). Освіту здобував у Великосорочинській учительській семінарії. Належав до партії есерів. Брав участь у громадянській війні – щоправда, не на тому боці, як це комусь би хотілось: Василь Бутенко був ад'ютантом самого Симона Петлюри. Після поразки української армії разом з іншими недобитками-«петлюрівцями» опинився на еміграції. Там, у Відні, його й відшукав дипломатичний представник Радянської України Юрій Коцюбинський. Останній переагітував, переманив «на Батьківщину» чимало колишніх вояків розгромленого війська Директорії. Повірявши обіцянкам і запевненням сина Михайла Коцюбинського, люди поверталися на Україну. Всіх їх невдовзі репресували, багатьох ліквідували в той чи інший спосіб. Не обминула гірка доля і хвацького ад'ютанта Головного отамана. Та перш ніж потрапити в пазури харківського ДПУ, яке відзначалося надзвичайною жорстокістю й особливою ненавистю до всього українського, Василь Бутенко встиг залишити своє ім'я в українській культурі. <...>

Василь Хмурий на зйомках фільму «Земля» Олександра Довженка. 1930.

Репресували Василя Хмурого 1933 року. Загинув він 1940 року десь у самарській тюрмі. Реабілітований 1989 року»¹. Як критик Василь Хмурий багато друкувався в періодиці, зацікавлення мав широкі. 1929 року впорядкував альбом «А. Петрицький. Театральні строї» й написав для нього велику статтю. 1930 року випустив книжку «Нотатки про театр, кіно і просторове мистецтво», а 1931-го видав аж чотири монографії: «Йосип Гірняк», «Мар'ян Крушельницький», «Олекса Новицький», «Іван Труш». Заходив і на територію кіно: до «Нотаток» увійшли його рецензії на фільми Олександра Довженка: «Звенигора» і «Арсенал», у яких він оцінив і художні здобутки, і новаторство, переконливо мотивував творчу уяву режисера, зокрема, в цьому фрагменті, де він звертається до режисера: «Похорони товариша й розмова з кіньми у вас надзвичайний образ. У нім героїчно-трагічний момент і сентименталізм, притаманний кожній людині на війні, підносяться... Я не можу сказати, до чого й куди вони підносяться. Тільки в них уся схована в глибині ества від людей і начальства психіка війни. Увесь внутрішній світ мільйонноголового гіганта й смирної овечки, що зветься армією. Зовсім не важно, що, справді, ніхто ніколи не возив ховати свого товариша додому, хай би туди було за п'ять хвилин, а не «за півгодини». В думках возили всі. І матері на всіх ждали, і з кіньми розмовляли – коні й на війні кращі й людяніші за людей. Тут ви знову переступили через «Звенигору», як і в тім кадрі, де інтелігент не може розстріляти робітника, як і в кількох кадрах, про які я забув своєчасно сказати, де факти

виростають у вас до соціальних явищ, до їхніх образів»². Цікавим і актуальним нині є його дослідження феномену реклами в аналітичній статті «Реклама в кіно» (журнал «Кіно». – 1926. – № 8. – С. 9). Був співавтором передмови і перекладу (спільно з А. Бассехесом) книжки Е. Дюпона «Кіно й сценарій», яку випустило ВУФКУ.

Лариса Брюховецька

Обкладинка до альбому «А. Петрицький. Театральні строї». 1929.

Обкладинка до книжки Василя Хмурого «Нотатки про театр, кіно і просторове мистецтво». 1930.

¹ Череватенко Леонід. Перші сторінки довженкіани // Дніпро. – 1994. – № 9–10. – С. 50.

² Цит. за: Хмурий Василь. «Арсенал» // Дніпро. – 1994. – № 9–10. – С. 54.